

УДК 621: 65.011.46 (045)

С.Г.Мізюк,
М.А.Щукіна

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ОСНОВНИХ ФОНДІВ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Проведено дослідження проблеми ефективного оновлення та реструктуризації активної частини виробничих фондів машинобудівних підприємств. Ключові слова: реструктуризація, основні виробничі фонди, машинобудівне підприємство, ефективність.

Проведены исследования проблемы эффективного обновления и реструктуризации активной части производственных фондов машиностроительных предприятий. Ключевые слова: реструктуризация, основные производственные фонды, машиностроительное предприятие, эффективность.

A study of the problem of effective renewal and restructuring of the active part of the production assets of engineering firms. Key words: restructuring, basic funds, engineering enterprise, efficiency.

Постановка проблеми. У ринкових умовах проблема розробки ефективного механізму інтенсифікації і підвищення ефективності оновлення активної частини основних виробничих фондів машинобудівних підприємств набуває особливого значення. У трансформаційному періоді оновлення основних виробничих фондів здійснювалося з порушенням відтворювальних пропорцій. Основними причинами цих порушень були: знецінювання амортизаційних відрахувань у результаті інфляції, переважне використання отриманого прибутку та амортизаційних відрахувань для цілей поточного споживання, надмірно високі банківські ставки за кредитами і високі інвестиційні ризики довгострокового кредитування, що обмежують можливість підприємств залучати позиковий капітал для фінансування оновлення основних фондів.

Однією зі складових будь-якого машинобудівного підприємства є якість продукції і технологічний рівень виробництва. Більшість українських

підприємств у даний час мають переважно старі, зношені більш ніж на 50-60% основні фонди. Більш того, активна частина цих основних фондів, тобто робочі машини і устаткування, зношена на 70-80%. У таких умовах підвищення технологічного рівня виробництва і відповідно якості продукції стає неможливим без оновлення основних фондів. Удосконалення управління основними фондами підприємств і, в першу чергу, управління їх оновленням, набуває в умовах реструктуризації підприємств домінуючого значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ключовим питанням реструктуризації промислового виробництва, політики формування і використання виробничого потенціалу, вирішенню регіональних і галузевих проблем підвищення ефективності використання основних виробничих фондів присвятили свої роботи такі відомі вчені, як О.І. Амоша, І. Ансофф, С.С. Аптекарь, К. Бартлетт, М.Г. Білопольський, І.П. Булеєв, В.М. Геєць, Є.Л. Кантор, О.І. Ковальов, В.М. Колосок, К. Кордан, Ю.Г. Лебедев, Дж. Монтгомері, С.Ф. Покропівний, К. Ру-Дюфор, О.В. Савчук, Л.С. Ситник, Е. Фрезе, М.Г. Чумаченко, І.Б. Швець.

Невирішена раніше частина загальної проблеми. Проте, як і раніше, надзвичайно важлива проблема ролі управління основними засобами в реструктуризації машинобудівних підприємств, підвищенні ефективності їх виробництва і конкурентоспроможності повною мірою не досліджена, а отже, не може правильно оцінюватися і вирішуватися.

Постановка завдання. Метою статті є підвищення ефективності функціонування промислових підприємств на основі розробки і реалізації системного підходу до процесу управління їх основними фондами.

Для реалізації мети реструктуризації основних фондів машинобудівних підприємств повинно бути поставлено і вирішено такі задачі:

- визначено роль оновлення основних засобів як ключового моменту процесу реструктуризації промислових підприємств;
- розроблено концепцію системи управління основними засобами металургійних і машинобудівних підприємств в умовах їх реструктуризації;
- розроблено і застосовано на практиці відносно досліджуваних підприємств методику комплексної оцінки динаміки технічного рівня виробництва;
- досліджено і вдосконалено методику оцінки і вибору підприємствами оптимального джерела фінансування оновлення основних засобів;
- досліджено і вдосконалено теоретико-методичні основи оцінки основних засобів у системі управління їх оновленням;
- удосконалено організаційно-економічний механізм управління основними засобами в умовах реструктуризації підприємства;
- визначено важливість здійснення підприємствами оптимальної амортизаційної політики, проаналізовано переваги і недоліки використовуваних методів нарахування амортизації основних засобів і розроблено рекомендації щодо застосування підприємствами найбільш ефективного для них метода;

-визначено вплив технічного рівня виробництва на фінансові результати операційної діяльності металургійних і машинобудівних підприємств.

Викладення основного матеріалу. Машинобудування є великою комплексною галуззю обраної промисловості України. Економічне значення основних фондів машинобудівних підприємств заключається в тому, що вони є матеріально-технічною базою підприємства, від обсягу якої залежить обсяг виробленої продукції. Будь-який рух основних фондів є результатом реструктуризації процесу виробництва. Зміна вартості основних фондів робить самий безпосередній вплив на витрати виробництва, собівартість продукції і прибуток. Тому ефективність використання основних фондів визначається зміною рівня рентабельності виробництва, параметри якого можуть бути оптимізовані на основі інвестиційної моделі, представленої у виді двох варіантів динаміки реструктуризації процесу виробництва машинобудівного підприємства.

Поліпшення використання основних виробничих фондів підприємства є важливим резервом підвищення ефективності виробництва. Це обумовлено тим, що значна частка витрат виробництва, які утворюють собівартість продукції, пов'язана із використанням основних виробничих фондів на підприємстві. Таким чином, підвищення ефективності використання основних фондів підприємства знаходять свій вираз у збільшенні обсягу виробництва продукції, підвищенні продуктивності праці та фондовіддачі.

Поліпшення використання основних виробничих фондів зменшує витрати на їх утримання і експлуатацію у собівартості одиниці продукції. Зменшення цих витрат відбувається за рахунок зменшення умовно-постійної частини у витратах по утриманню і експлуатації основних фондів - амортизаційних відрахувань, величина яких є умовно-постійною по відношенню до річного обсягу продукції. Внаслідок цього, чим більше буде вироблятися продукції, тим меншою буде питома вага амортизаційних відрахувань у собівартості одиниці продукції, а це веде і до збільшення прибутку підприємства, а також задоволення потреб населення на ринку у тій чи іншій продукції, адже воно залежить від обсягу виробництва продукції на підприємстві, тобто від пропозиції.

Проте, обсяг виробництва продукції на підприємстві залежить від того наскільки основні виробничі фонди повно використовуються. Крім того підвищення ефективності використання основних виробничих фондів також зменшує потреби підприємств у капітальних вкладеннях для розвитку матеріально-технічної бази підприємства з метою зменшення обсягу виробництва продукції, тобто відбувається економія коштів на такі цілі. Як свідчить багаторічна практика господарювання, ефект від поліпшення використання основних фондів реалізується значно швидше, ніж від повних капітальних вкладень. Крім того, підвищення ефективності використання основних виробничих фондів зменшує витрати від їх морального зносу.

Вирішальну частину приросту продукції в цілому по промисловості одержують з діючих основних фондів і виробничих потужностей, що в кілька раз перевищує нові фонди, що вводяться щорічно, і потужності.

Таким чином, підвищення ефективності використання основних фондів у даний час, коли в країні спостерігається повсюдний і глобальний спад виробництва, має величезне значення. Машинобудівні підприємства, що розташовують основними фондами, що дісталися в спадщину від планової економіки, повинні не тільки прагнути їх модернізувати, але і максимально ефективно використовувати те що є, особливо в існуючих умовах дефіциту фінансів і виробничих інвестицій, коли відтворення основних виробничих фондів підприємства здійснюється за рахунок власних або позичених коштів, поліпшення використання цих фондів є важливим фактором росту ефективності виробництва на підприємстві і на цій основі забезпечення стабілізації виробництва.

Для підприємств ряду галузей індустрії і передовсім машинобудування надзвичайної гостроти набула проблема підвищення коефіцієнта змінності роботи виробничого устаткування. В Україні цей показник нині є не виправдано низьким і свідчить про наявність достатньо великих резервів ліпшого використання знарядь праці. Якщо довести реальну змінність роботи металообробного устаткування до раціонального рівня (1,7—1,8), то можна буде збільшити випуск машинобудівної продукції більше ніж на 30%.

Значному поліпшенню екстенсивного завантаження засобів праці сприяє зниження частки недіючого устаткування, яка на промислових підприємствах України є дуже значною (кілька десятків тисяч одиниць), а також виведення з експлуатації зайвого й неефективного використовуваного устаткування та організація завдяки цьому повноцінної двозмінної роботи. За існуючими розрахунками, здійснення таких заходів дало б можливість підвищити фондовіддачу на підприємствах різних галузей промисловості та народного господарства на 10—15 і більше відсотків.

Вирішальне значення для підвищення рівня інтенсивного використання основних фондів має своєчасна заміна та модернізація фізично спрацьованого й технічно застарілого устаткування. Для підтримання порівняно високого технічного рівня виробництва на підприємствах треба щорічно замінювати 4—6% і модернізувати 6—8% діючого парку машин, устаткування та інших видів знарядь праці.

Також, протягом останніх років на більшості підприємств різних галузей народного господарства України спостерігається низький рівень ефективності відтворювальних процесів. Коефіцієнти оновлення й вибуття машин і устаткування, тобто найбільш активної частини основних фондів на промислових підприємствах, коливаються в межах відповідно 5—6 та 2—3% загального їхнього обсягу, а коефіцієнт економічного спрацювання досягає 50—55% загальної вартості. Парк діючого виробничого устаткування містить майже третину фізично спрацьованих і технічно застарілих його одиниць. Саме цим передовсім пояснюється невідкладне завдання прискорення й підвищення ефективності відтворення основних фондів, зростання технічного рівня застосовуваних засобів праці.

За сучасних умов слід запровадити і реалізувати такі головні напрямки інтенсифікації відтворення основних фондів машинобудівних підприємств:

- усебічне прискорення розвитку машинобудівного комплексу України, радикальна перебудова його структури з метою максимально можливого задоволення народногосподарського попиту на достатньо широку номенклатуру різних видів машин та устаткування, забезпечення виготовлення нових поколінь техніки і закінчених (технологічно зв'язаних) систем машин, розробка та організація виробництва тих знарядь праці, які раніше взагалі не виготовлялись або імпортувались з інших країн;

- зосередження зусиль різних галузей науки на пріоритетних напрямках науково-технічного прогресу, форсованому розвитку передовсім наукомістких виробництв, істотному підвищенні техніко-організаційного рівня та соціально-економічної ефективності виробництва на підприємствах різних галузей народного господарства;

- докорінне поліпшення всієї організації робіт та економічного її обґрунтування на всіх стадіях відтворювального процесу;

- дотримання кожним підприємством власної стратегії технічного, організаційного та економічного розвитку; переорієнтація інвестиційної політики на максимальне технічне переозброєння й реконструкцію діючих виробничих об'єктів; різке збільшення масштабів вилучення з виробництва технічно застарілих і економічно малоефективних машин та устаткування, перехід від практики одиначної заміни спрацьованих знарядь праці до систематичного комплексного оновлення техніко-технологічної бази взаємозв'язаних виробничих ланок підприємств;

- створення ринкового економічного механізму країни, спроможного забезпечити постійну зацікавленість усіх ланок управління виробництвом у здійсненні найбільш ефективних відтворювальних процесів і сприйнятті науково-технічних та організаційних новацій (нововведень).

Практична реалізація перелічених головних напрямків інтенсифікації відтворювальних процесів потребує не лише активної інженерно-виробничої діяльності самих підприємств, а й мобілізації великих власних фінансових коштів. У повному обсязі вона можлива за умови передовсім постійної державної підтримки, безпосередньої участі багатьох інститутів ринкової інфраструктури та іноземного капіталу.

Висновок. Розглянуті проблеми засвідчили, що основні виробничі фонди машинобудівних підприємств потребують структурного удосконалення та оптимізації з впровадженням досягнень науково-технічного прогресу.

Повинна бути створена система управління основними фондами підприємства і розроблено організаційно-економічний механізм їх функціонування в сучасних економічних умовах України.

Основні наукові і практичні результати роботи полягають у такому:

- найбільш радикальний спосіб перетворення підприємства – реструктуризація. Реструктуризація має бути постійною функцією підприємства, за допомогою якої воно забезпечуватиме постійну адаптацію до кон'юнктури і вимог ринку і залишатиметься конкурентоспроможним і прибутковим;

- ключовим моментом реструктуризації підприємства має бути оновлення його основних виробничих фондів. Враховуючи сучасний стан зносу основних засобів і рівень їх використання в машинобудуванні, оновлення виробничих фондів на підприємствах стає головним напрямом їх реструктуризації.

- удосконалення організаційно-економічного механізму управління основними засобами, що містить додатковий елемент моніторингу змін, що відбуваються в ході реструктуризації підприємств і коректування нормативного забезпечення, що дозволяє підтримувати високу ефективність управління основними засобами підприємств. З метою істотного підвищення рівня управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Геєць В. Структура економіки і структурна політика її стабілізації [Текст] // Економіка України. — 2006. — № 4. — С. 17—18.

2. Фурсов А.И. Основные фонды будут стареть?! [Текст] // Бухгалтерский учет и аудит. — 1998. — №9. — С.8-9.

3. Фурсов О.І. Оновлення основних засобів – основа реструктуризації машинобудівних і металургійних підприємств [Текст] // Економічні науки. Сер. "Економіка та менеджмент": Зб. наук. праць Луцького держ. техн. ун-ту. — Вип. 3(10) — Ч. 1. — Луцьк, 2006. — С. 241-250.

4. Фурсов О.І. Джерела фінансування оновлення основних засобів металургійних і машинобудівних підприємств [Текст] // Схід. — 2007. — № 1(79). — С. 12-16.

5. Фурсов О.І. Удосконалення обліку амортизації основних засобів металургійних і машинобудівних підприємств на сучасному етапі [Текст] // — Матеріали.